Blogi

Kotitalouksien kulutus ja säästäminen ovat yhä enemmän ikääntyneiden varassa

Suomen talous | 20.03.2018 | Petri Mäki-Fränti

KIRJOITTAJA

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti

Suomalaisten kotitalouksien tuloista yhä suurempi osa on ikääntyneiden kotitalouksien saamia eläkkeitä. Ikääntyneiden kulutusmenot voivat osaltaan tasoittaa myös suhdannevaihteluita.

Suomalaisten kotitalouksien tuloista yhä suurempi osa on ikääntyneiden kotitalouksien saamia eläkkeitä, mikä on nopeasti muuttanut ikäluokkien välistä tulonjakoa. Tällä voi olla myös merkittäviä kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Koska eläketulot eivät ole samalla tavalla riippuvaisia talouden nousu- ja laskukausista kuin palkkatulot, ikääntyneiden kulutusmenot voivat osaltaan tasoittaa suhdannevaihteluita. Samaan aikaan ikääntyminen voi pitkällä aikavälillä laskea kotitalouksien yhteenlaskettua säästämisastetta, varsinkin jos eläkeläiset alkavat laajamittaisesti purkaa säästöjään.

Ikääntyneiden osuus kotitalouksien tuloista kasvoi varsinkin taantuman aikana

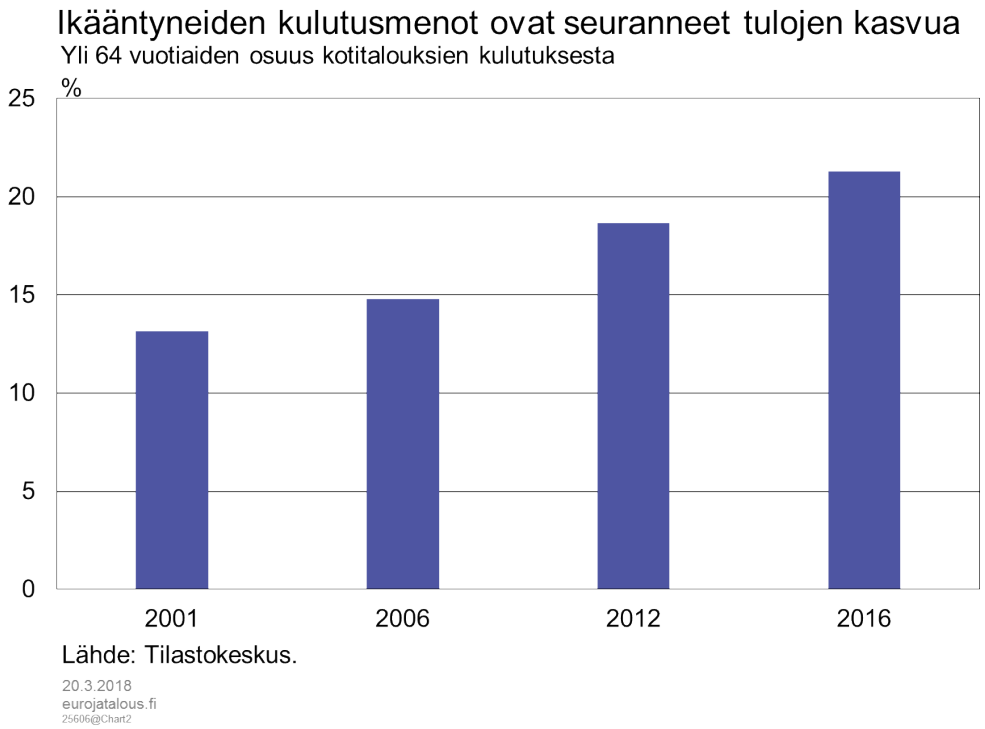
Ikääntyneiden osuus kaikkien kotitalouksien yhteenlasketuista tuloista lähti selvään kasvuun finanssikriisin kynnyksellä, ja tulo-osuuden kasvu jatkui koko taantuman ajan (kuvio 1). Iäkkäiden osuutta kotitalouksien tuloista on kasvattanut ennen kaikkea eläkeläisten lukumäärän nopea kasvu, sillä suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen ajoittui juuri taantuman alkuvuosiin.

Eläkeikäisten keskimääräinen tulokehityskin on ollut keskimääräistä nopeampaa. Vuosina 2008–2015 yli 64-vuotiaiden mediaanitulot kasvoivat noin 18 %, kun tätä nuoremmilla mediaanitulojen kasvu jäi runsaaseen 10 %:iin. Keskimääräistä eläkettä on kasvattanut varsinkin uusien alkavien työeläkkeiden kasvu, kun eläkkeelle jääneillä on ollut aikaisempaa pidempi työhistoria ja paremmat ansiot työuran aikana. Eläkeläisten suhteellisen taloudellisen aseman

paraneminen näkyy keskiarvojen lisäksi eläkeläisten pienituloisuuden vähenemisenä. Entistä harvempi eläkeläinen jää nykyisin pelkän kansan- tai takuueläkkeen varaan.

Rahoituskriisin jälkeinen taantuma koettelikin ennen kaikkea työikäisiä kotitalouksia. Työttömyyden lisääntyminen hidasti työikäisten keskimääräisten tulojen kasvua, ja kuluvan vuosikymmenen alkuvuosina myös ansiotason kasvu oli hidasta. Näinä vuosina eläkkeiden kasvuvauhti jäikin aikaisempaa vähemmän jälkeen ansiotason kasvuvauhdista, taitetusta indeksistä huolimatta.

Kuvio 1.

Ikääntyneiden kulutus toimi taantumassa suhdannepuskurina

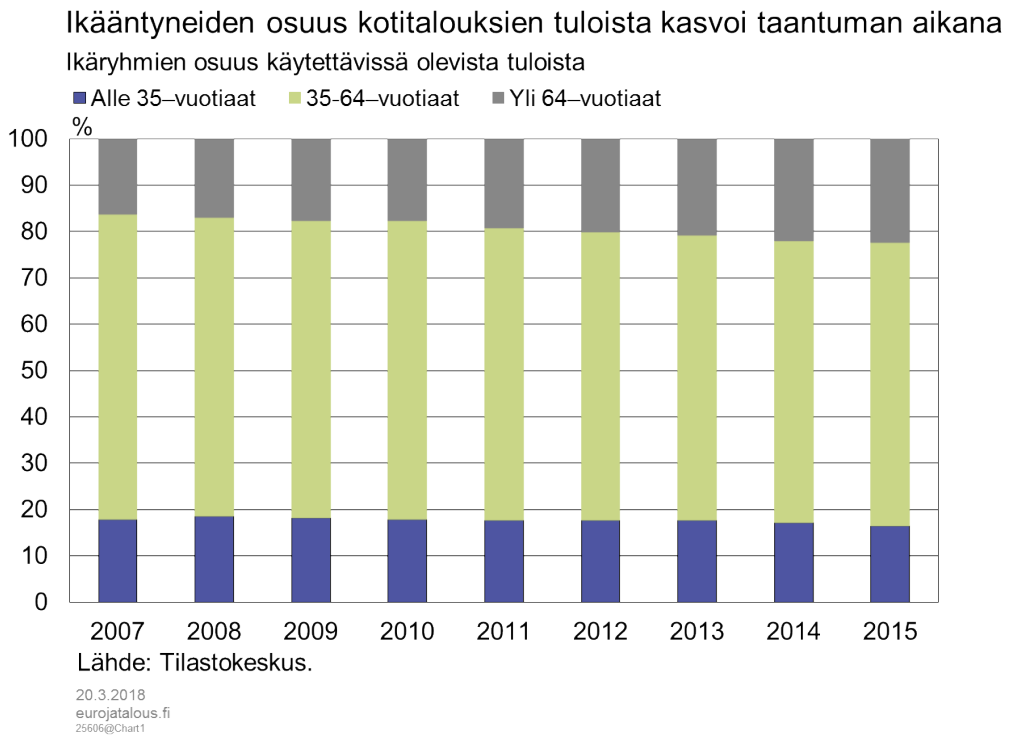
Samalla kun yli 64-vuotiaiden osuus kotitalouksien yhteenlasketuista käytettävissä olevista tuloista on kasvanut, ikäryhmän osuus kotitalouksien kulutusmenoista on viimeisen 15 vuoden aikana lähes puolitoistakertaistunut (kuvio 2)[1]. Jo yli viidennes kotitalouksien kulutuksesta koostuukin ikääntyneiden kulutusmenoista.

Kuvio 2.

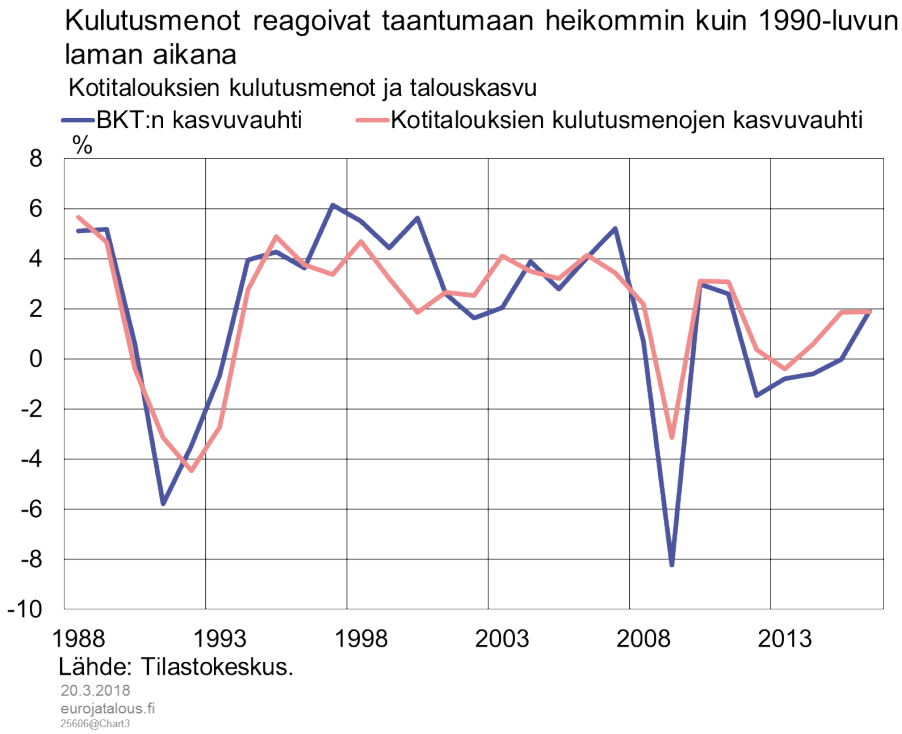
Ikääntyneiden osuus kotitalouksien kulutusmenoista kasvoi varsinkin taantumavuosina. Tulonsiirroilla rahoitettujen kulutusmenojen lisääntyminen toimi taantuman aikana eräänlaisena suhdannepuskurina, ja saattaa osaltaan selittää, miksi yksityinen kulutus reagoi BKT:n supistumiseen huomattavasti vaimeammin kuin 1990-luvun laman aikana (kuvio 3). Ikääntyneiden kotitalouksien kykyä kestää taloudellisia takaiskuja vahvistaa omalta osaltaan säästöt, joita ikääntyneet kotitaloudet ovat ehtineet kerryttää nuorempia kotitalouksia pitempään. Varsinkin rahoitusvarallisuus on Suomessa pääosin ikääntyneiden kotitalouksien hallussa. Ikääntyneistä kotitalouksista yhä useammalla on nykyisin myös velkaa, mutta selkeästi suurin osa kotitalouksien veloista on edelleen työikäisten harteilla.

Kuvio 3.

Kotitalouksien säästämisaste kääntyi Suomessa taantuman alkaessa laskuun, ja sen odotetaan pysyvän lähitulevaisuudessa negatiivisena (kuvio 4). Kotitaloudet siis kuluttavat enemmän kuin tienaavat. Kiinnostava kysymys on, missä määrin alhaista säästämisastetta voidaan selittää väestön ikääntymisellä. Ikääntymisen ja alhaisen säästämisasteen välistä yhteyttä puoltaisi niin sanottu kulutuksen elinkaarihypoteesi, jonka mukaan kotitaloudet pyrkivät tasoittamaan kulutustaan yli elinkaarensa: kotitaloudet säästävät parhaassa työiässä kun tulot ovat korkeimmillaan, ja vastaavasti purkavat säästöjään eläkkeelle siirryttyä.

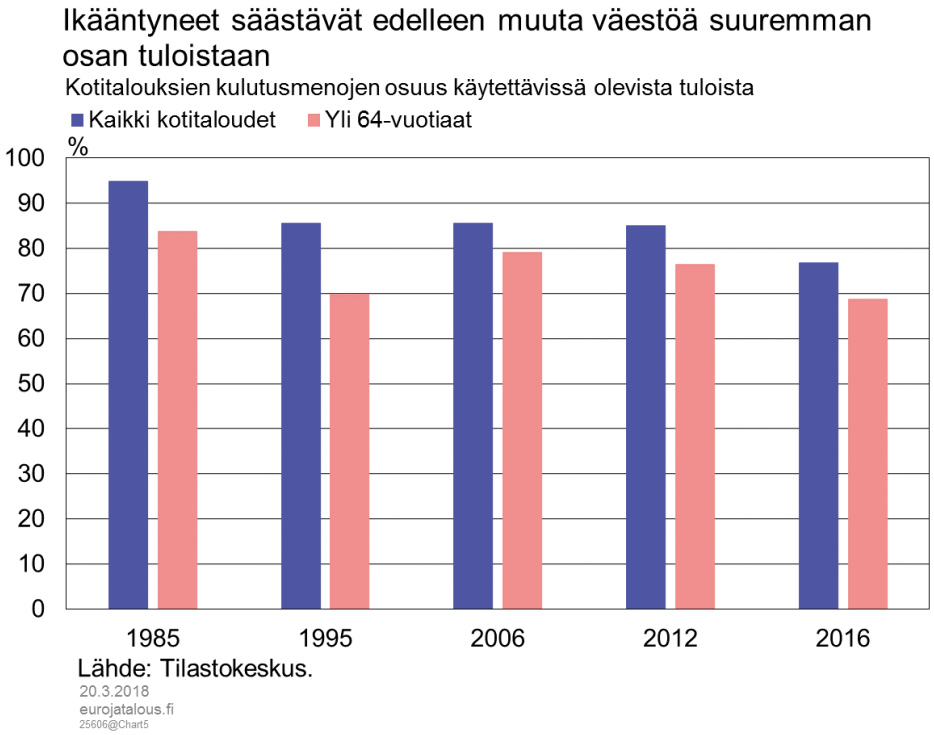
Kuvio 4.

Tähän saakka elinkaarihypoteesi on kuitenkin kuvannut suomalaisten kotitalouksien säästämiskäyttäytymistä heikosti, sillä yli 64-vuotiaat ovat kuluttaneet jopa pienemmän osan tuloistaan kuin työikäiset. Säästämisaste olisi eläkeläisillä näin ollen jopa suurempi kuin kotitalouksilla keskimäärin (kuvio 5).[2]

On silti kiinnostava kysymys, voisiko ikääntyminen luoda laskupainetta kotitalouksien säästämisasteeseen pitemmällä aikavälillä. On esitetty arvioita, että hiljattain eläkkeelle jääneet sukupolvet suurista ikäluokista alkaen, olisivat edeltäjiään tottuneempia kuluttamaan. Sitä mukaa kun niukkuuteen ja säästäväisyyteen tottuneiden sukupolvien osuus eläkeläisistä vähenee, aikaisempaa suurempi vastuu kotitalouksien säästämisestä voikin siirtyä työikäisten vastuulle.

Kuvio 5.

Asiasanat

ikääntyminen, kotitaloudet, kotitalouksien tulot, kulutus, säästäminen, yksityinen kulutus